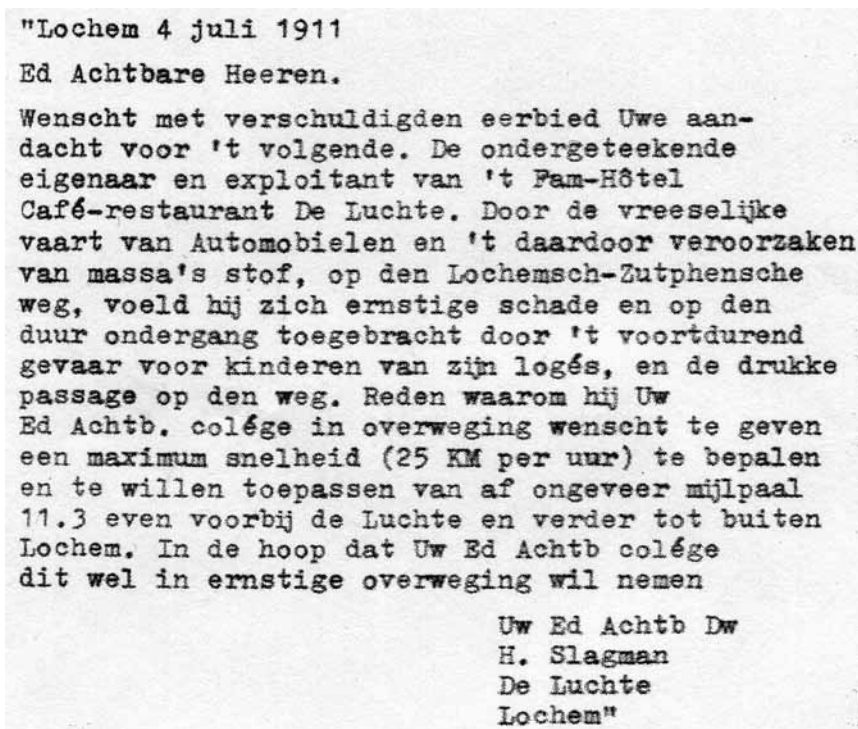

Nieuwtjes over de geschiedenis van Lochem (7)

André Reincke

“De Luchte, oorspronkelijk pleisterplaats aan den grooten Hessenweg, welke handelswegen in vroegere eeuwen van verre uit Duitschland naar zee liepen, werd in 1898 van uitspanning tot hotel verbouwd” en “Door de verbazend groote aanvraag om pension en het moeten teleurstellen van zoovelen die hun vakantie er wilden doorbrengen, zag zich de eigenaar genoodzaakt De Luchte nogmaals te verbouwen en te moderniseeren. Het pension bevat thans prachtige kamers, voorzien van gas, alle met overdekte balcon”.

Aldus enkele zinnen uit een bewaard gebleven folder uit 1911 van de toenmalige eigenaar van de Luchte, Hendrik Slagman. Uit de tekst blijkt verder nog dat er een grote schaduwrijke speeltuin aan verbonden was, een eigen bezit van 25 ha wandel terrein en een eigen melkerij die zorgde voor uitstekende melk, waarvan de ontbijt- en lunchtafel volop voorzien werd. Al met al was de Luchte op dat moment een bloeiend bedrijf, dat floreerde dankzij het sterk toegenomen toerisme naar Lochem in die tijd. Dat de heer Slagman oog had voor het welzijn van zijn gasten blijkt wel uit onderstaand verzoek uit datzelfde jaar.

"Lochem 4 juli 1911
Ed Achtbare Heeren.
Wenscht met verschuldigten eerbied Uwe aandacht voor 't volgende. De ondergeteekende eigenaar en exploitant van 't Fam-Hôtel Café-restaurant De Luchte. Door de vreeselijke vaart van Automobielen en 't daardoor veroorzaken van massa's stof, op den Lochemsch-Zutphensche weg, voelt hij zich ernstige schade en op den duur ondergang toegebracht door 't voortdurend gevaar voor kinderen van zijn logés, en de drukke passage op den weg. Reden waarom hij Uw Ed Achtb. colége in overweging wenscht te geven een maximum snelheid (25 KM per uur) te bepalen en te willen toepassen van af ongeveer mijlpaal 11.3 even voorbij de Luchte en verder tot buiten Lochem. In de hoop dat Uw Ed Achtb colége dit wel in ernstige overweging wil nemen
Uw Ed Achtb Dw
H. Slagman
De Luchte
Lochem"

Het is de moeite waard eens na te gaan wat er zoal gevonden kan worden van de lange historie die het etablissement (gelegen op de hoek Zutphensweg/Hessenweg, en al vele jaren geen horecabedrijf meer) toen al kende.

De situatie in 1832

Wat volgens de kadastrale inschrijving tot De Luchte behoorde, was toen in eigendom bij de erven Matthijs Willem Nijman.

Het bestond uit: 29 are 80 huis, erf en tuin
                              3 ha 96 are 00 bouwland
                              3 ha 68 are 80 weiland
                              5 ha 51 are 10 akkermaals- en dennenbos

---

In totaal groot   13 ha 45 are 70 ca

Hieruit valt af te leiden dat er toen nog sprake was van een agrarisch complex, dus een pachtboerderij. Zoals in die tijd gebruikelijk was werd het akkermaals- en dennenbos door de eigenaren gehouden voor de verkoop van de opstanden.

Volgens het bevolkingsregister werd de Luchte destijds bewoond door Arend Bats, van beroep landbouwer (die dus de pachter moet zijn geweest), en gehuwd met Gerritjen Keppels.

Hoewel uit het vervolg van dit artikel zal blijken dat er eerder al een café met uitspanning aan verbonden was, is het niet duidelijk of aan deze activiteit in 1832 ook aandacht werd besteed.

Ontwikkelingen na 1832

Zoals uit vorig hoofdstukje blijkt waren op dat moment de erven Matthijs Willem Nijman de eigenaren van De Luchte. Uit de gegevens van de burgerlijke stand blijkt dat Matthijs Willem op 21 oktober 1832 is gestorven, dus net voordat het kadaster van start ging. De boedel was toen nog niet verdeeld, ook omdat zijn vrouw Berendina Joosten haar man nog bijna tien jaar heeft overleefd.

Later blijkt dat de oudste dochter, Louise Christine, de gelukkige is geweest die De Luchte heeft geërfd. Zij was in 1814 gehuwd met de bekende Lochemse arts Johann Franz Rive die geboren is te Dorsten (Duitsland). Hoewel Louise Christine Nijman al in 1843 (toen 52 jaar) overleed, bleef De Luchte nog vele jaren in het bezit van de familie Rive. Volgens het bevolkingsregister werd het erf steeds door een lid van de familie Bats gepacht. Na Arend, die in 1838 overleed, was dat zijn zoon Albert die het landbouwbedrijf tot 1862 voortzette. Na het overlijden van Johann Franz Rive in 1861 (hij is 80 jaar geworden) vererfde het bezit, bij ontbreken van nageslacht, op een neef die in Amsterdam woonde. Hij heette Franz Wilhelm Rive en was eveneens arts. Uit het pachtcontract dat hij in 1862 sloot met Gerrit Jan Tuitert, blijkt overigens dat toen tot het complex mede behoorde *een logement, herberg en uitspanning*, zodat we kunnen aannemen dat de heer Tuitert daaraan wat meer aandacht is gaan besteden.

Wanneer ook Franz Wilhelm Rive is overleden wordt De Luchte in 1873 door diens nakomelingen te koop aangeboden. Er wordt hiertoe een veiling gehouden bij hotel Bannink te Lochem en het is Cornelis Jacob Sickness, wonende op de Cloese, die de volgende eigenaar wordt. Hij was degene die het logement in 1898 liet verbouwen tot hotel, een onderneming die, zoals uit de inleiding blijkt, een groot succes is geworden mede door de bezielende leiding van (aanvankelijk pachter, maar vanaf 1908 ook eigenaar) de heer Hendrik Slagman. Hoe het hotel er uitzag tussen 1898 en 1908 is zichtbaar op onderstaande briefkaart.

De oudere geschiedenis

In het vervolg van dit artikel wordt een beschrijving gegeven van een uit de hand gelopen ruzie in het jaar 1684; daaruit weten we dat er toen al een herberg met uitspanning aan de Luchte verbonden was.

Wat bij het onderzoek naar “de Dolle Hoed” (zie Land van Lochem 2006 nr.3) al bleek, kan ook uit de geschiedenis van De Luchte geconcludeerd worden: in de tweede helft van de 17de eeuw hadden herberg en uitspanning veel aantrekkingskracht, niet alleen op de langstreckende handelslieden, maar zeker ook op de inwoners van de stad Lochem. Er was dan ook meer welvaart ontstaan waardoor er wat te besteden viel. Wilde men wat drinken dan waren de herbergen daarvoor de aangewezen plaats; immers drankgebruik kon nogal eens (dat is van alle tijden) de gemoederen verhitten waardoor er opstootjes ontstonden en die wilde men liever niet binnen de stadsmuren. In het vervolg van dit artikel wordt een beschrijving van een uit de hand gelopen ruzie op de Luchte in het jaar 1684 gegeven.

In de loop van de daaropvolgende eeuw lijkt de belangstelling voor de herbergen af te nemen, waarschijnlijk ook omdat de inkomens terug liepen. Pas in de 19de eeuw ziet men in de stad de z.g. tapperijen verschijnen zodat de stadsmensen dichterbij huis kunnen blijven en verandert het karakter van de herberg meer in dat van een hotel. De gast hiervan komt dan meer voor rust en ontspanning.

Wat de eigendom vóór 1832 betreft, blijkt dat de Luchte in 1722 voorkomt in een magescheid van de kort daarvoor te Deventer kinderloos overleden Dr. Bartholdus Schomaker die ca 1650 te Lochem is geboren als zoon van Goossen Schomaker. Het bezit vererft dan op een neef van hem, eveneens Bartholdus Schomaker geheten, die vele jaren burgemeester te Lochem is geweest en een zoon was van de (eveneens Lochemse) predikant Wilhelmus Schomaker.

De Luchte blijft dan in bezit van het geslacht Schomaker totdat Mr. Philip Carel in 1774 de eigendom overdraagt aan Louis Abreson Joosten. De aansluiting met de kadastrale inschrijving wordt dan gevonden doordat diens dochter in het huwelijk treedt met Matthijs Willem Nijman.

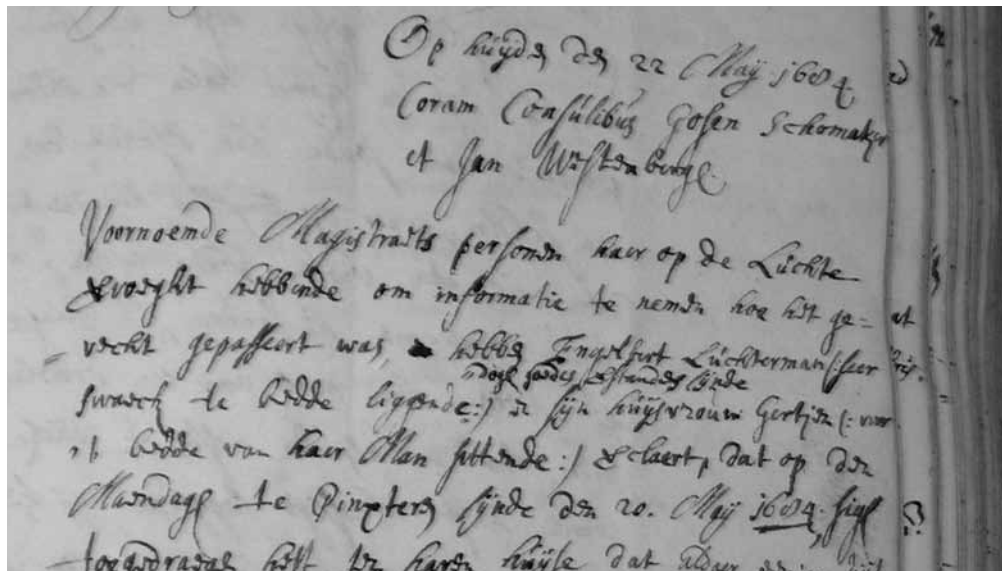
De al in 1832 genoemde pachter Arend Bats exploiteerde het bedrijf al vanaf ca. 1795.

Zoals hierna zal blijken, zat in 1684 Engbert Ebbekinck op de Luchte; deze familie heeft landbouwbedrijf en uitspanning voortgezet in ieder geval tot 1754. De pachter tussen 1754 en 1795 is mij niet bekend.

Een zware ruzie

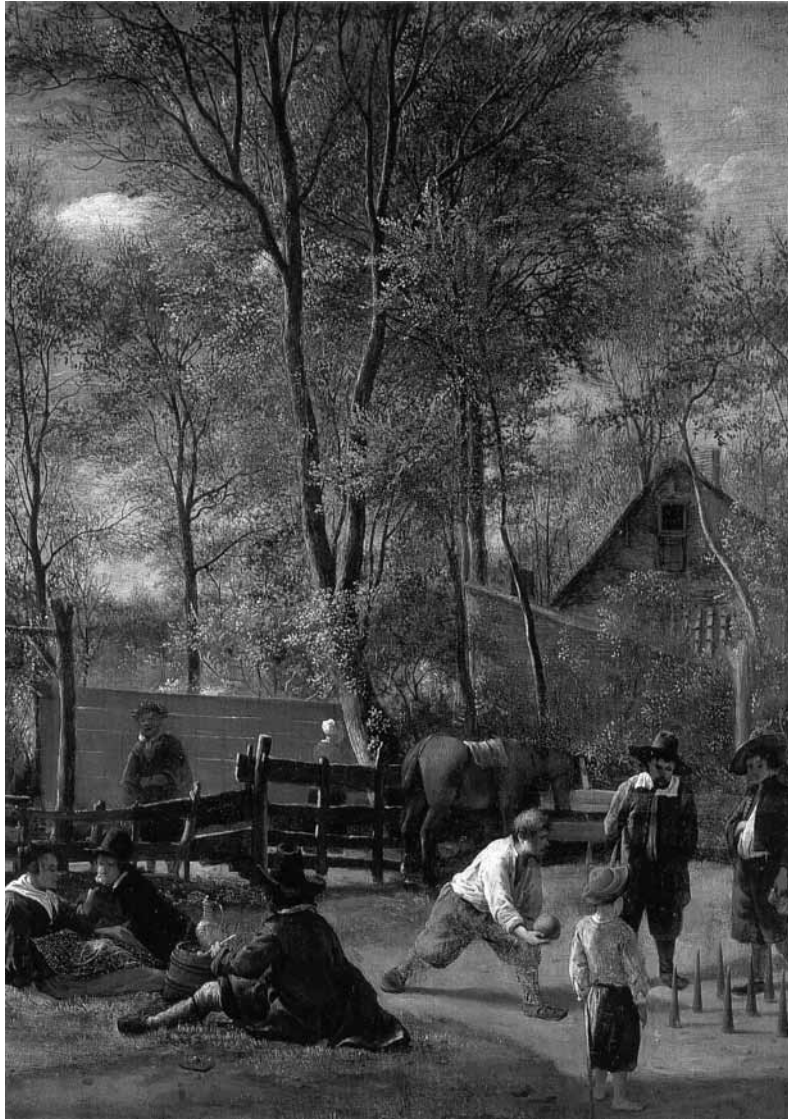
In het oud rechterlijk archief van de stad Lochem uit 1684 is een verslag opgenomen van een bezoek door de Magistraat aan de Luchte in verband met opgetreden ongeregelheden:

Begin van de akte

Op 22 mei van dat jaar begeven de Magistraatspersonen Gosen Schomaker en Jan Westenberch zich naar de Luchte om

“informatie te nemen hoe het gevecht gepasseert was, hebben Engelbert Luchterman seer swack te bedde liggende, doch goed bij verstand sijnde, en zyn huisvrouw Geertjen, voor het bedde van haar man sittende; verklaert dat op den Maendag te Pinksteren sijnde den 20 mei 1684 sijn toegedraegen heft ten haren huijse. Dat aldaer enige uijt Lochem sijn gekomen om te drincken als Gerrit te Hasseloe, Willem te Hasseloe, Jan Wussinck, Jenneken te Hasseloe, voors. Gerrits Hasseloe's vrouw, en meer anderen.

Kegelaars bij een herberg ,17^e eeuw Jan Steen.

En verder gebeurt dat Gerrit te Hasseloe van buijten (nae dat sij hadde gekegelt) in de keucken is gekomen ende met Jan Wussinck eenige woorden gehadt schienende, als off sy malcanderen wilden slaen, waarover de huijsvrouw van Gerrit te Hasseloe, Engelbert gebeden heft dat hy doch de moijs (ruzie) wilde voorkomen ende Gerrit bekallen (bekoelen) 't welcke hij gedaen heft, ende gesijt: Gerrit ick bidde u houdt met malkander vrede ende gaet naer huijs en komt op een ander tijdt weder, waar op Gerrit Engelbert gevraecht hadde off hij hem liete uijt 't huijs gaen (naar huis stuurde), hem geantwoort heeft van neen, dat hij dat niet en dede, maer als hij vrede wilde houden hem genoeg wilde tappen aldewil geen moijs in het huijs mochte hebben. En dat genoemde Gerrit verder tegens Engelbert gesijt heeft, hij soude sijn swager Derrick uijt de kamer halen, die hadde hij drincken gebracht dat soude hem bescheit doen, off hij was een schelm, waerop Engelbert hem geantwoort hadde dat dogh te vrede soude wesen maer van Gerrit gerepliceert hij soude sijn swager haelen off hij hielt hem oock voor een schelm, en dat niet beter was als de rest, 't welcke met goede woorden heeft affgesijt seggende wij kennen immers malcanderen wel, latet dan soo wesen, waer nae dit horende Engelbert voor de koop geslaegen heft, welcke sigh daer op verwerende, aen malcanderen gekomende daer ieder gevallen sijn, en dan desselfs Gerrits broeder Willem te Hasseloo Engelbert bij het haer daer affgetrocken, in voegen dat Gerrit doen gen. Luchterman met de voeten voor sijn hoofd gestooten ende getreden heft, en als wanneer Engelbert wederom opgekomen was, soo is hij van Willem en Jenneken te Hasseloe mede gestoeten en geslaegen ende soo danigh van haer vasteghouden dat haer broeder Gerrit hem Engelbert bovenmaeten gestoeten ende met voeten getreden heeft, en alsoo met hem, uijt de keucken bij het haer, buijten de deure geslept, ende als wanneer sij beijden met hem in de deur waeren dat doen Willem te Hasseloe hem met beijde handen in 't haer gevat hebbende, met sulcken stosse den hals gekneuckt heft, dat hij meinde dat hij doot soude bliven ende gedaen hadde ende alsoo ter aerden neder gevallen; eijndelick weder door behulpe van sijn vrouw Gertjen in het huijs gebracht. En als wanneer hij wederom binnen quaem door haer luijden en

Jan Wussinck gevolcht is, en wederom sodanigh geslaegen geworden dat voor doot heeft gelegen; in welck slaen Gertjen haer man Engelbert willende te hulpe komen, door Jan Wussinck een mael off twee gestoeten en daer nae van hem Wussinck over 't vier gesmeten in welck vallen haer den arm uijt 't lit gevallen is ende doen wederom opstaende haren man voor doot heft vinden liggen. 't welck sij beiden te samen mede aensiende daer op affgewecken ende wegh gegaen sijn en dat daer was de Maeght van de jonge burgemr. Schomaker uijt riep ende seijde: o is dat te lieden dat men een man in sijn huijs soo sal vermoorden, dat nu Engelbert een tijdt lach daer nae, nae dat sij wegh gegaen sijn, wederom ontworpen (bijgekomen?) is, en niet machtig sijnde om te gaen ofte staen op de stoel is gaen sitten. Dat nu Jan Wussinck nae dat te bevorens mede wegh gegaen was een weinich tijdt daer nae allene wederom gekomen is, en als de vrouw in de kamer sijnde bij 't andere volck die daer droncken door 't venster Jan Wussinck sach aenkomen soo is sij uijt de kamer in de keucken gegaen ende tegens haer Man gesijt gaet in de camer daer komt Wussinck wederom, waer op hij opstaende om in de camer te willen gaen, Wussinck in de keucken gekomen is, en te gelicke in de camer gegaen ende Engelbert is in de camer op de tafel gaen sitten ende Wussinck bij hem, welcke een glas wijns eyschte, 't welck hem oock is gebracht; dat nu ondertusschen Berent Kerckhoff ende Gosen ten Berenpas in de Luchte gekomen sijn, en in de keucken gaen sitten, daer om de vrouw van Engelbert haer man uijt de camer, vresende voor verder moeijte, geroepen heft dat hij in de keucken soude komen seggende 'dese mans wilden u wat seggen' waer op hij uijt de camer in de keucken gekomen, en bij gen. Kerckhoff ende Berenpas is gaen sitten, haer verhalende hoe dat sij hem hadden getraceert, dat nu Wussinck uijt de camer met het glas in de handt in de keucken hem gevolcht is, en het glas sonder wordt of weerwordt op de kop in stucken geslaegen waer op hij hem verweerde soo veel hij kunde maer verduivelt sijnde oververweldicht ende gruwelick met voeten gestoeten geworden en sijn doenmaels die twee Mans nae de deele gegaen waer nae toe hij Engelbert sigh mede retireerde ende van Wussinck vervolcht werdende hebben die Mans hem toe geroepen 'kricht wat in de hande, kricht wat in de hande' soo heeft hij de grepen gekregen om sijn lieff te verdegene ende daer mede Wussinck van 't lief gekeert, waerover Wussinck uijtgeroepen heeft dat hij Engelbert dien avont den hals nogh wilde brecken, en bennen die Mans also op 't qualick voeteren oversiedt ende wegh gegaen".

Tot zover het opgetekende (minutieuze) verslag van Engelbert en Geertjen, dat natuurlijk door de slachtoffers zal zijn aangedikt.

Nog dezelfde dag hebben Berent Kerckhoff (ca 60 jaar) en Gosen ten Berenpas (ca 70 jaar) deze lezing van de gebeurtenissen als getuige bevestigd.

Ook de volgende dag worden nog enige getuigen door de magistraat gehoord.

Op 24 mei heeft de magistraat dan nog Peter van Eerde chirurgijn ontboden om Engelbert te onderzoeken maar '*pacient was buijten pricul*' (buiten levensgevaar). Bovendien verschenen die dag Henrick te Winckel, Jan Luinck en Berent te Hasseloe en hebben haer bij desen als burger ingelaten voor die personen van Gerrit en Willem te Hasseloe, alhier op het Raethuis gedetineert over 't feijt aan Engelbert Luchterman op den 20 Meij 1684 in de Luchte begaen enz.

De conclusie die uit deze aantekeningen kan worden getrokken is dat de betrokken geweldplegers op borgtocht werden vrijgelaten maar *moeten wederom verschijnen als Luchterman van kwetsuren sterft maar komen dan in handen van de Schultis* (voor halsmisdaden was het plaatselijk gerecht niet bevoegd)

Het schijnt gelukkig niet zover gekomen te zijn, want we treffen Engelbert met echtgenote bijvoorbeeld nog in het Oud Rechterlijk Archief aan op 31 mei 1719, dus 35(!) jaar na dato.

Wie waren de belangrijkste personen van dit verslag eigenlijk?

In de akte wordt Engelbert Luchterman met zijn achternaam genoemd naar het erf waar hij woonde, dus de Luchte. Zoals bekend kwamen dergelijke vernoemingen in deze streek vaak voor. Zijn werkelijke naam was Engelbert Ebbekinck, zo blijkt uit de DTB registers van Lochem. Hij werd geboren in Gelselaar als zoon van Roeleff Ebbekinck. Op 10 maart 1678 trouwde hij te Lochem met Geertjen Saaltink uit Swijp.

Gerrit en Willem te Hasseloe waren kinderen van Tonnis tho Hasseloe en Jenneken Spijkers

Gerrit trouwde op 19 februari 1681 met Grietjen Kempen uit Langen, terwijl Willem op 14 september 1688 in het huwelijksbootje stapte met Engeltjen Engels uit Lochem.

Jan Wussinck tenslotte, krijgt in 1689 een dochter Maria, maar komt in het huwelijksboek pas naar voren in 1694 met Cornelia Burchardts!

Dat geweld niet iets is van de lagere milieus bewijst wel het gegeven dat Gerrit te Hasseloe in 1692 volgens het Oud Rechterlijk Archief de titel Mr. voor zijn naam draagt en dat Jan Wussinck een zoon was van de Richter Nicolaas Wussinck.

Een schietheuvel

De kunstmatige heuvel in het bos achter de Luchte heeft in het verleden volgens omwonenden dienst gedaan als kogelvang. Dit stemt overeen met een vondst in de notulen van B. en W. vergaderingen uit het Lochems archief waarin wordt vermeld dat men op 9 juni 1902 heeft besloten op dit terrein aan de Koninklijke Schietvereniging Soranus vergunning te verlenen tot oprichting van een schietbaan.